

عنوان قراردادی:	دهای مکارم اخلاق، شرح
عنوان قراردادی:	عنوان صحیفه سجاده، برگزیده، شرح
عنوان و پدیدآور:	شایانه‌های آرزو: ترجمه و شرح دهای مکارم اخلاق، از صحیفه سجاده، مولف عبدالجواد ابراهیمی فر
مشخصات نشر:	کرج: سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی، معاونت آموزش و تجهیز نیروی انسانی، نشر آموزش کشاورزی، ۱۳۸۵، ۱۹۱ص.
مشخصات ظاهری:	شابک: 964-520-086-5
یادداشت:	نیا.
یادداشت:	دهای مکارم اخلاق برگزیده‌ای از صحیفه سجاده حضرت علی بن حسین (ع) امام چهارم است.
یادداشت:	کتابنامه به صورت زیر نویس.
عنوان دیگر:	کتابنامه
موضوع:	عنوان: ترجمه و شرح دهای مکارم اخلاق از صحیفه سجاده.
موضوع:	دهای مکارم اخلاق - نقد و تفسیر.
شتابه افزوده:	اخلاق اسلامی.
شتابه افزوده:	حضرت علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸، ۹۲ق صحیفه سجاده برگزیده شرح.
رده‌بندی کنگره:	سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی، معاونت آموزش و تجهیز نیروی انسانی، نشر آموزش کشاورزی.
رده‌بندی یوپی:	کشاورزی.
شماره کتابخانه ملی:	کشاورزی.
	۷۷۰ B۲ ۱۳۸۵ الف ۲۲۲/۷۰
	۲۹۷۷۷۲
	۸۵۰۲۱۳۳۳ م

ISBN : 964-520-086-5

شابک: ۹۶۴-۵۲۰-۰۸۶-۵

دهر آموزش کشاورزی

شایانه‌های آرزو

مؤلف: عبدالجواد ابراهیمی فر
ناشر: نشر آموزش کشاورزی - دفتر خدمات تکنولوژی آموزشی
چاپ اول: ۱۳۸۵
چاپ به سفارش: حوزه نمایندگی ولی فقیه در جهاد کشاورزی - دفتر آموزش عقیدتی
شمارگان: ۶۰۰۰۰ جلد
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: دفتر خدمات تکنولوژی آموزشی - نشر آموزش کشاورزی
مسئولیت صحت مطالب با نویسنده است.
کلیه حقوق برای مؤلف و حوزه نمایندگی ولی فقیه در وزارت جهاد کشاورزی محفوظ است

کرج، کیلومتر ۷ جاده ماهدشت، معاونت آموزش و تجهیز نیروی انسانی،

دفتر خدمات تکنولوژی آموزشی نشر آموزش کشاورزی تلفن: ۰۲۶۱ - ۶۷۰۰۶۲۲۳

فهرست محتویات

پیشگفتار ۱۱

فراز ۱

شایانه‌ها:	۱۵
کامل‌ترین ایمان	۱۶
بحثی درباره ایمان	۱۶
فرق بین «ایمان» و «اسلام»	۱۹
راه رسیدن به ایمان کامل	۲۲
یقین برتر	۲۲
برترین یقین	۲۴
سرمایه یقین	۲۵
آثار یقین	۲۷
فرق ایمان و یقین	۲۸
تعریف و ارزش نیت	۳۰
انگیزه‌های گوناگون	۳۱
عمل نیک	۳۱

فراز ۲

شایانه‌ها:	۳۳
ایضاح مفهومی واژگان	۳۴
فرق «کمال» و «صحت» نیت	۳۴
اثر کمال و تمامیت نیت	۳۵

۳۷.....	ارزش یقین
۳۸.....	اصلاح طلبی

فراز ۳

۴۰.....	شایانه‌ها:
۴۰.....	کفایت الهی
۴۱.....	مسئولیت و آینده‌نگری
۴۲.....	عبادت و هدف آفرینش
۴۴.....	بی‌نیازی و وسعت رزق
۴۷.....	عزت خواهی و نفی تکبر
۴۹.....	بندگی و پرهیز از عُجب
۵۱.....	نیکوکاری و صدقه جاری
۵۳.....	مکارم اخلاق
۵۵.....	پرهیز از فخر فروشی

فراز ۴-۵

۵۸.....	شایانه‌ها:
۵۸.....	توازن موقعیت اجتماعی با تواضع درونی
۵۹.....	فرق عزت باطنی و ظاهری
۵۹.....	هدایت شایسته
۶۰.....	راه حق
۶۱.....	نیت درست
۶۱.....	عمر طولانی همراه با طاعت
۶۲.....	نفی عمری که مرتع شیطان است

فراز ۶

۶۵.....	شایانه‌ها:
---------	------------

۶۵ نفی عیوبی که موجب عیب‌جویی مردم می‌شود

۶۸ چند نکته:

فراز ۷

۷۲ شایانه‌ها:

۷۲ تبدیل دشمنی دشمنان به دوستی

۷۳ تبدیل حسد بدخواهان به محبت

۷۵ تبدیل بدگمانی صالحان به اطمینان

۷۵ داستانی عجیب درباره بدگمانی

۷۶ تبدیل دشمنی دشمنان به دوستی

۷۶ تبدیل رها کردن و خوار کردن نزدیکان به یاری

۷۸ تبدیل دوستی مداراتی به دوستی واقعی

۷۹ تبدیل تلخی ترس از ستمگران به شیرینی ایمنی

فراز ۸

۸۱ شایانه‌ها:

۸۲ قدرتمندی در برابر ستمگر

۸۳ برهان و منطق در برابر مخاصم

۸۳ پیروزی در برابر معاند

۸۳ مکر و چاره در برابر مکاران

۸۵ توان در برابر چیره شوندگان

۸۶ تکذیب در برابر دشنام دهندگان

۸۷ تندرستی در برابر تهدیدگران

۸۸ توفیق متابعت و پیروی از هادیان و ارشادگران

فراز ۹

۹۱ شایانه‌ها:

- ۹۲ نصیحت به غش گران
- ۹۳ پاداش نیک دادن به کسی که دوری می‌گزیند
- ۹۴ بذل و بخشش به کسی که محروم می‌کند
- ۹۶ پیوستن به کسی که پیوند خویش بگسلد
- ۹۸ به نیکی یاد کردن از کسی که غیبت می‌کند
- ۱۰۱ شکرگزاری از نیکی
- ۱۰۲ اثر روانی شکر مخلوق
- ۱۰۲ چشم پوشی از بدی

فراز ۱۰

- ۱۰۶ شایانه‌ها:
- ۱۰۹ گسترش عدل
- ۱۱۰ فرو نشانیدن خشم و خاموش کردن آتش کینه
- ۱۱۳ فاش کردن نیکی‌ها و پوشاندن زشتی‌ها
- ۱۱۵ نرم خوایی و فروتنی
- ۱۱۷ تواضع امام علی ۷ نسبت به مهمان
- ۱۱۸ معاشرت نیکو
- ۱۱۹ کنترل قدرت
- ۱۲۰ پیش تازی به سوی نیکی‌ها
- ۱۲۱ برگزیدن تفضل
- ۱۲۲ ترک سرزنش
- ۱۲۳ نفی احسان ابتدایی به نااهلان
- ۱۲۴ به حق سخن گفتن هر چند که سخت باشد
- ۱۲۵ کم دانستن نیکی در گفتار و کردار هر چند که بسیار باشد
- ۱۲۶ زیاد شمردن بدی در گفتار و کردار هر چند کم باشد
- ۱۲۷ تکمیل آرایه‌ها
- ۱۲۹ رها کردن بدعت‌گذاران

فراز ۱۱

- ۱۳۱..... شایانه‌ها:
- ۱۳۲..... روزی فراوان به هنگام پیری
- ۱۳۳..... توان بیشتر در موقع سختی
- ۱۳۳..... نفی سستی در عبادت، و کوری در راه
- ۱۳۵..... محبت خدا
- ۱۳۷..... پرهیز از دور شدگان از خدا
- ۱۳۷..... معاشرت باره یافتگان به سوی خدا
- ۱۳۷..... نقش معاشران در روایات اسلامی
- ۱۴۰..... تأثیر معاشرت در تحلیل‌های منطقی

فراز ۱۲

- ۱۴۳..... شایانه‌ها:
- ۱۴۴..... درخواست از خدا به هنگام نیاز، تضرع به درگاه خدا هنگام مسکنت
- ۱۴۵..... عدم استعانت از غیر خدا هنگام اضطرار
- ۱۴۷..... ابراهیم^۷ و اظهار بی‌نیازی از غیر خدا
- ۱۴۹..... عدم فروتنی برای درخواست از غیر خدا به هنگام فقر
- ۱۴۹..... عدم تضرع به غیر خدا هنگام ترس

فراز ۱۳

- ۱۵۳..... شایانه‌ها:
- ۱۵۴..... جایگزینی یاد خدا به جای القابات شیطانی
- ۱۵۹..... حمد خدا گفتن
- ۱۶۱..... اعتراف به نیکی‌های خدا
- ۱۶۱..... برشمردن نعمت‌های خدا

فراز ۱۴

- ۱۶۳..... شایانه‌ها:
- ۱۶۳..... نفی ستم‌دگی
- ۱۶۴..... نفی ستم‌گری
- ۱۶۴..... هدایت خواهی
- ۱۶۵..... فقر‌گریزی
- ۱۶۷..... طغیان ستیزی

فراز ۱۵

- ۱۶۹..... شایانه‌ها:
- ۱۷۰..... آمرزش و بخشش خواهی
- ۱۷۲..... اشتیاق به گذشت خدا
- ۱۷۳..... اطمینان به فضل الهی
- ۱۷۳..... نیافتن عامل مغفرت در خود
- ۱۷۴..... نیافتن عملی که استحقاق عفو آورد

فراز ۱۶-۱۷

- ۱۷۷..... شایانه‌ها:
- ۱۷۸..... سخن گفتن به هدایت
- ۱۷۹..... الهام یافتن تقوا
- ۱۸۰..... توفیق بر انجام پاک‌ترین
- ۱۸۱..... گماشته شدن به خوشایندترهای خدا
- ۱۸۱..... حرکت کردن در بهترین راه
- ۱۸۲..... مردن و زنده ماندن بر دین خدا

پیشگفتار

۱. «صحیفه سجادیه» گنجینه معارف الهی است که از کلام چهارمین پیشوای معصوم یعنی زین العابدین امام سجاد علیه السلام تراویده و به نام «اُخت القرآن» مشهور گردیده است.

معارف بلند الهی در این کتاب شریف در قالب دعا بیان شده تا جان شیفتگان معارف و حیانی با جاری زلالش پاکیزگی و صفا یابد.

این کتاب شریف بازتاب وحی الهی است که «قرآن نازل» را دگر بار به سوی آسمان معنا و ابدیت بالا می برد و از همین رو، نام «قرآن صاعد» را به خود اختصاص داده است.

۲. دعای «مکارم الاخلاق» بخشی از آن بیکران دریای ژرف است که به حق مکتب انسان سازی است. نگارنده که نخستین بار با توفیق ترجمه و بازگردانی این کتاب مقدس به زبان فارسی^۱، خود را با دریایی از معارف الهی مواجه دیده؛ اینک با توفیق مجدد در شرح و تبیین دعای مکارم الاخلاق، از وجود ظرافت‌ها و هماهنگی و جامعیت در نظام اخلاقی و عرفانی صحیفه خود را مبہوت و شگفت زده می یابد و به ناتوانی خود در ادای حق تبیین، معترف است.

۳. این نوشتار را که درباره دعای «مکارم الاخلاق» در صحیفه بحث می کند از آن رو به نام «شایانه های ارزش» نامیده ایم که مهم ترین و سزاوارترین مفاهیم ارزشی را از دیدگاه امام سجاد علیه السلام مورد بررسی قرار می دهد.

۴. «ارزش» دارای اصطلاحات و کاربردهای گوناگونی است که تنها برخی از

۱. ترجمه صحیفه کامله سجادیه از همین قلم توسط انتشارات الهادی تاکنون سیزده بار به چاپ رسیده است.

آنها به اخلاق مربوط می‌شود. از جمله کاربردهای ارزش که در حوزه مفاهیم اخلاقی مطرح می‌شود ارزش ذاتی و ارزش غیري است.

غایت و نتایج افعال اخلاقی، ارزش و مطلوبیت ذاتی دارند. ولی این گونه ارزش هر چند با اخلاق بی‌ربط نیست، اما ارزش اخلاقی محسوب نمی‌شود. زیرا، این نوع ارزش، مستقیماً به فعل اختیاری انسان ارتباط پیدا نمی‌کند.

ارزش اخلاقی که به فعل یا صفت اخلاقی اطلاق می‌شود، همان ارزش غیري یا مطلوبیت بالغیر است.

از آن رو ارزش افعال اخلاقی، غیري (بالغیر) است که همه ارزش خود را از نتایج بدست می‌آورد که انسان فعل خود را برای رسیدن به آن انجام می‌دهد. مانند فوز و فلاح که مطلوبیت ذاتی دارد و افعال اخلاقی به خاطر رساندن آدمی به آن نتایج دارای ارزش می‌شوند.

۵. این نکته نیز به عنوان پیش درآمد مباحث اخلاقی لازم است که الفاظ و مفاهیمی که در موارد اخلاقی به کار می‌رود به سه دسته تقسیم می‌شود:

الف. برخی از آنها به غایات و نتایج اخلاقی مربوط می‌شود؛ مانند: مفاهیم فوز، فلاح و سعادت.

ب. برخی دیگر، مفاهیمی هستند که صفت برای افعال اختیاری و صفات و ملکات نفسانی واقع می‌شوند و هم صفت برای اعیان اشیاء خارجی قرار می‌گیرند، مانند: مفاهیم خیر و شر، خوبی و بدی.

این گونه مفاهیم به طور مطلق جزء مفاهیم اخلاقی به شمار نمی‌آیند. تنها وقتی که در مورد فعل اختیاری به کار برده شوند در شمار مفاهیم اخلاقی درمی‌آیند.

ج. گروه سوم مفاهیمی هستند که صفت برای افعال اختیاری انسان قرار می‌گیرند، مانند: مفاهیم بز و فجور.

۶. دعای «مکارم الاخلاق» طبق شماره گذاری مرحوم فیض الاسلام به سی بخش تقسیم شده است که این نوشتار نیز همان تقسیم‌بندی را ملاک هر مبحث قرار داده است.

محورهای بحث در هر قسمت، همان «شایانه‌ها» هستند که مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۷. مکارم اخلاق یا عالی‌ترین ارزش‌های اخلاقی، علاوه بر آن که در دعای بیستم صحیفه گردآمده، در بخش‌های دیگر این کتاب شریف، مطرح شده است. ما ضمن آن که به برخی از آنها در تبیین فرازهایی از دعای مذکور اشاره کرده‌ایم؛ برای سهولت دست‌یابی به آنها، مجموعه آنها را در یک فهرست موضوعی از مفاهیم و ارزش‌های اخلاقی، گرد آورده‌ایم که در پایان همین نوشتار قابل استفاده محققان و پژوهشگران است.^۱

۸. شایان ذکر این که در میان منابعی که اعتبار این نوشتار و امدار آنها است، کتاب «مکارم الاخلاق» تألیف خطیب شهیر مرحوم حجة الاسلام فلسفی، سهم بیشتری را به خود اختصاص داده است.

۹. تهیه این نوشتار به پیشنهاد اداره کل آموزش عقیدتی وزارت جهاد کشاورزی بوده است که با محدودیت زمانی انجام پذیرفته، و از این رو کاستی‌های محتمل، قابل اغماض می‌نماید.

۱۰. در خاتمه از محققان گرانقدر و پژوهش‌گران فاضل که در تهیه این اثر، همکاری و نقش بسزا داشته‌اند صمیمانه تشکر می‌کنم و برای آنها آرزوی توفیقات روزافزون دارم.

سالروز میلاد با سعادت حضرت جواد الائمه امام محمد تقی علیه السلام
 جوار بارگاه ملکوتی ثامن الحجج حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام
 تابستان ۸۵ عبدالجواد ابراهیمی

۱. صحیفه سجادیة موضوعی، اثر نگارنده که با حجم ۹۲۷ صفحه توسط نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه، دوبار به چاپ رسیده است می‌تواند منبع مفیدی برای پژوهشگران در عرصه مباحث اخلاقی و عرفانی باشد.